OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

4.9.2023

Lakivaliokunnalle

K 2/2023 vp. Hallituksen vuosikertomus 2022 - Oikeusministeriön lausunto lakivaliokunnan ehdotuksesta hyväksytyistä lausumista sekä kouluväkivallan kirjaamista rikoslakiin koskevan kansalaisaloitteen (KAA 5/2022 vp — EK 44/2022 vp) käsittelyn yhteydessä hyväksytystä lausumasta

Vaikutusvallan väärinkäyttö

HE 79/2010 vp – EV 373/2010 vp

Eduskunta edellytti 15.3.2011, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan lainsäädäntöehdotuksen vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoimiseksi.

Aiempaan valmisteluun ja siitä saatuun lausuntopalautteeseen perustuva lainsäädäntöehdotus on ollut lausuntokierroksella 13.10.–25.11.2022, ja lausuntotiivistelmä on julkaistu 31.3.2023. Esitysluonnos vaikutusvallan kauppaamisrikoksen säätämiseksi rangaistavaksi, lausuntotiivistelmä https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164802/OM_2023_8_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Euroopan komissio on 3.5.2023 antanut ehdotuksen korruption torjuntaa koskevaksi direktiiviksi, johon sisältyy vaikutusvallan kauppaamista koskeva kriminalisointivelvoite. Suomi osallistuu ehdotuksesta käytäviin neuvotteluihin.

Esitutkintaviranomaisten toiminnan valvonta ja salaisista tiedonhankintakeinoista päättäminen

HE 222/2010 vp – EV 374/2010 vp

2. Eduskunta edellytti, että hallitus selvittää ja harkitsee, tulisiko salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva ratkaisutoimivalta osoittaa tuomioistuinten toimivaltaan.

Lausumassa tarkoitettua kysymystä salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan ratkaisutoimivallan osoittamisesta tuomioistuinten toimivaltaan on selvitetty oikeusministeriön asettamassa työryhmässä. Työryhmän mietinnön ja siitä saatujen lausuntojen pohjalta on valmisteltu hallituksen esitys HE 217/2022 vp, joka on annettu eduskunnalle 20.10.2022. Eduskunta on esityksen johdosta hyväksynyt lainmuutokset (EV 305/2022 vp, L 452-464/2023), jotka tulevat voimaan 1.10.2023.

Asia ei siten enää anna aihetta toimenpiteisiin.

Identiteettivarkaudet

HE 232/2014 vp – EV 335/2014 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa itsenäisenä esiintyvän identiteettivarkauden nykyisten tutkintakeinojen ja -valtuuksien toimivuutta ja riittävyyttä, ja jos aihetta ilmenee, ryhtyy toimenpiteisiin kyseisten rikosten torjunnan ja selvittämisen tehostamiseksi.

Lausumassa tarkoitettuja kysymyksiä identiteettivarkauden tutkintakeinojen ja –valtuuksien riittävyydestä on arvioitu oikeusministeriön asettamassa työryhmässä. Eduskunta on sittemmin hyväksynyt työryhmän mietinnön ja siitä annettujen lausuntojen pohjalta valmistellut lainsäädäntömuutokset (EV 305/2022 vp, L 452-464/2023). Muutokset tulevat voimaan 1.10.2023.

Asia ei siten enää anna aihetta toimenpiteisiin.

Sakon muuntorangaistusmenettelyn keventäminen ja yksinkertaistaminen

HE 291/2014 vp – EV 363/2014 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä selvittää mahdollisuudet keventää ja yksinkertaistaa sakon muuntorangaistusmenettelyä ja sitä edeltäviä vaiheita ja valmistelee tarvittavat ehdotukset annettavaksi samanaikaisesti eduskunnalle sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain voimaanpanoa koskevan lakiehdotuksen kanssa.

Oikeusministeriössä on vuonna 2021 käynnistynyt sakon täytäntöönpanosta annetun lain uudistamistarpeiden arviointi. Hanke liittyy Oikeusrekisterikeskuksen täytäntöönpanotietojärjestelmän uudistamiseen. Tässä yhteydessä arvioidaan, voidaanko sakon muuntorangaistusmenettelyä vielä joltain osin yksinkertaistaa aiemmissa selvityksissä tehtyjen ehdotusten pohjalta. Oikeusministeriön hankkeeseen asettaman työryhmän raportti valmistuu vuoden 2023 aikana. Hallituksen esityksen antamisaikataulu riippuu Oikeusrekisterikeskuksen täytäntöönpanotietojärjestelmähankkeen etenemisestä ja tarkentuu vuoden 2024 alkupuolella.

Sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttaminen

HE 178/2018 – EV 245/2018 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuudet kehittää ja laajentaa muuntorangaistukseen tuomittujen sijoittamista ulkopuoliseen laitokseen päihdehuoltoon ja mahdollisuudet varmistaa tarvittavien päihde-, sosiaali- ja terveyspalvelujen jatkuvuus riittävän ajan laitossijoituksen ja muuntorangaistuksen suorittamisen jälkeen.

Oikeusministeriö on antanut Rikosseuraamuslaitokselle tulostavoitteen vuosille 2021-2024 lisätä lyhytaikais- ja sakkovankien sijoittamista ulkopuoliseen laitokseen. Rikosseuraamuslaitos käynnisti sakko- ja lyhytaikaisvankihankkeen. Hankkeen aikana luotiin alueellisia prosesseja ja tiivistettiin asiakasyhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. Hanke päättyi kesäkuussa 2023 ja hankkeen tuotokset siirtyivät osaksi vakituista toimintaa. Sijoituksia on tehty onnistuneesti. Kaiken kaikkiaan hankkeen aikana suunnitellusti sijoituksen loppuun on käynyt 691 asiakasta 21.6.2023 mennessä. Hankkeen onnistumista arvioidaan tutkimuksella. Asiassa on tavoitteena edetä asteittain lisäten sijoitusten määrää siten, että 25 prosenttia vapautuneista sakkovangeista sijoitetaan ulkopuoliseen päihdehoitoon vuonna 2024.

Ylivelkaantuminen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentäminen

HE 230/2018 vp - EV 284/2018 vp

1. **Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto seuraa tarkoin kuluttajaluottojen hintasääntelyn vaikutuksia kustannuksiltaan kohtuuttomien kuluttajaluottojen tarjontaan ja hintoihin sekä ryhtyy tarvittaessa välittömästi lisätoimiin.**

1. Kuluttajaluottojen hintasääntelyä koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnalle syksyllä 2022 (HE 218/2022 vp). Esityksessä ehdotettiin, että korkokatto laskettaisiin nykyisestä 20 prosentista 15 prosenttiin, minkä lisäksi se sidottaisiin korkolain (633/1982) 12 §:ssä tarkoitettuun viitekorkoon. Luoton korko ei kuitenkaan saisi ylittää 20 prosenttia siinäkään tapauksessa, että viitekorko nousisi yli 5 prosentin. Korkokaton soveltamisalaan kuuluisivat sekä hyödykesidonnaiset luotot että puhtaat rahaluotot niiden määrästä riippumatta. Ehdotettu korkokatto koskisi lain voimaantulon jälkeen tehtävien luottosopimusten lisäksi ennen lain voimaantuloa tehtyjä jatkuvaa luottoa koskevia sopimuksia siltä osin kuin näiden sopimusten nojalla tehdään uusia nostoja ehdotetun lain voimaantulon jälkeen. Ehdotetulla korkokaton alentamisella pyritään rajoittamaan luotonantajien mahdollisuuksia harjoittaa luotonantoa nykyisellä luottoriskitasolla ja samalla hillitsemään luottojen tarjontaa niille kuluttajille, joiden luottoriski on poikkeuksellisen korkea. Tarkoituksena on tällä tavoin vähentää kuluttajien ylivelkaantumista. Lisäksi muutoksen tarkoituksena on kohtuullistaa erityisesti euromääriltään suurien ja pitkällä laina-ajalla myönnettyjen luottojen hinnoittelua.

Eduskunta on hyväksynyt ehdotetut lakimuutokset hallituksen esityksen mukaisesti (EV 294/2022 vp). Lakien soveltaminen alkaa 1.10.2023.

2. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto arvioi pikaisesti ulosoton suojaosuusjärjestelmän ja yksityishenkilön velkajärjestelyssä velallisen maksukyvyn arvioinnissa huomioon otettavien velallisen välttämättömien elinkustannusten tason kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittavat säädösmuutokset.

2. Ulosoton suojaosuus on korotettu väliaikaisella lailla (985/2022) vuoden 2023 ajaksi ja velallisille annettavien vapaakuukausien määrää on lisätty lainmuutoksella (1038/2022), joka tuli voimaan 1.5.2023. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti valmisteltavana on hallituksen esitys suojaosuuden korottamisen jatkamisesta. Luonnos hallituksen esitykseksi on lausuntokierroksella 22.8–5.9.2023, ja esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle budjettilakina syksyllä 2023.

Oikeusministeriössä on ollut toukokuusta 2022 saakka käynnissä tulojen ulosmittaukseen liittyvä selvitystyö. Selvitystyöstä on julkaistu 18.4.2023 työryhmän mietintö ”Sosiaaliturvaetuuksien ulosmittaus” (http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-691-0), jossa ehdotetaan muun muassa uudenlaisia ulosmittauksen laskentasääntöjä. Mietinnöstä on pyydetty lausuntoja 5.5.–31.7.2023. Selvitystyön seuraavassa vaiheessa lausuntopalautteesta laaditaan lausuntotiivistelmä, työryhmän ehdottamien muutosten vaikutuksia arvioidaan ja laskentasääntöjen yksityiskohtia tarkennetaan. Hallitusohjelman mukaisesti hallituskaudella yksinkertaistetaan tulojen ulosmittausta sekä selvitetään varojen kohdentamista ja muutostarpeita ulosotossa.

Velallisen välttämättömien elinkustannusten määrään yksityishenkilön velkajärjestelyssä on tehty 12 prosentin tasokorotus 1.7.2022 lukien. Lisäksi välttämättömien elinkustannusten määrää tarkistetaan vuosittain kansaneläkeindeksin muutoksen mukaisesti.

3. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti tarvittaviin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin kuluttajien velkaantumisongelmien ennaltaehkäisyn ja vähentämisen tehostamiseksi muun muassa arvioimalla maksuhäiriötietojen säilytysaikojen tarkoituksenmukaisuutta ja selvittämällä korkeakorkoisten vakuudettomien kuluttajaluottojen mainonnan rajoittamista sekä selvittää mahdollisuuksia parantaa sosiaalisen luototuksen saatavuutta.

3. Alkuvuonna 2022 annettiin hallituksen esitys positiivisesta luottotietorekisteristä (HE 22/2022 vp), ja laki positiivisesta luottotietorekisteristä tuli voimaan 1.8.2022. Positiivinen luottotietorekisteri on viranomaisrekisteri, johon kerätään tietoja sekä luonnollisten henkilöiden luotoista että tuloista, ja luodaan siten luotettava lähde henkilön todellisen maksukyvyn varmentamiseksi. Rekisterillä torjutaan ylivelkaantumista luomalla parempi tietopohja sekä luotonantotilanteisiin että rahoitusvakauden ja luottomarkkinoiden seurantaan ja valvontaan.

Maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikojen osalta annettiin kesäkuussa 2021 eduskunnalle hallituksen esitys (HE 109/2021 vp), ja maksuhäiriömerkintöjen säilytysaikoja koskevat uudet säännökset ovat tulleet voimaan 1.12.2022. Uudistuksen myötä eräät yleisimmät maksuhäiriömerkinnät poistuvat yksityisistä luottotietorekistereistä kuukauden kuluessa siitä, kun luottotietoyritykset ovat saaneet tiedon maksun suorittamisesta.

Kuluttajaluottojen mainonnan osalta eduskunnalle annettiin lokakuussa 2022 hallituksen esitys (HE 218/2022 vp), jossa ehdoteteiin tiukennuksia luottojen markkinointia koskevaan sääntelyyn. Esityksessä ehdotettiin hyvää luotonantotapaa koskevaa säännöstä muutettavaksi siten, että säännöksessä eriteltäisiin nykyistä tarkemmin, minkä tyyppistä markkinointia erityisesti olisi pidettävä hyvän luotonantotavan vastaisena. Säännöksen mukaan hyvän luotonantotavan vastaisena olisi pidettävä esimerkiksi markkinoinnin suuntaamista kuluttajiin, joilla on maksuhäiriömerkintä tai joilla voidaan muutoin olettaa olevan vaikeuksia suoriutua luottosopimuksen mukaisista velvoitteistaan asianmukaisesti. Lisäksi esityksessä ehdotettiin

säädettäväksi siitä, missä järjestyksessä tarjolla olevat maksutavat tulisi esittää kuluttajalle tämän valitessa maksutapaa myytäessä hyödykkeitä verkossa.

Eduskunta on hyväksynyt kuluttajaluottojen markkinointia koskevan esityksen hallituksen (EV 294/2022 vp). Lakien soveltaminen alkaa 1.10.2023.

Tyttöjen sukuelinten silpomisen kieltäminen

KAA 1/2019 vp — EK 44/2020 vp

Eduskunta edellyttää kansalaisaloitteen pohjalta, että valtioneuvosto ryhtyy mahdollisimman ripeästi toimenpiteisiin tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen säätämiseksi rikoslaissa rangaistavaksi nykyistä selkeämmin ja antaa tarvittavat lakiehdotukset eduskunnan käsiteltäviksi kuluvan vaalikauden aikana.

Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle kevätistuntokaudella 2024.

Maalittaminen

HE 226/2020 vp - EV 97/2021 vp

Eduskunta edellyttää, että viipymättä selvitetään ja arvioidaan lainsäädännön muutostarpeet maalittamiseen puuttumisen tehostamiseksi rikosoikeudellisin keinoin sekä valmistellaan tarvittavat lakiehdotukset ja ohjeet niin, että maalittamisen uhrin asemaa vahvistetaan.

Eduskunnan lausuma oli keskeisesti johtamassa siihen, että oikeusministeriössä laadittiin arviomuistio maalittamisen rikosoikeudellisista lainsäädäntötarpeista. Arviomuistio "Maalittamisen rikosoikeudellinen sääntely" (http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-542-5) julkaistiin 7.9.2022. Arviomuistion mukaan on perusteita maalittamisen säätämiseen erikseen rangaistavaksi, minkä vuoksi muistioon sisältyy myös ehdotus uudeksi rangaistussäännökseksi.

Arviomuistio oli 31.10.2022 päättyneellä lausuntokierroksella. Lausunnoista on 14.12.2022 julkaistu lausuntotiivistelmä (http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-362-9).

Asia on arvioitu oikeusministeriössä ottaen huomioon lausuntopalaute ja se, että maalittamisen kaltaisen toiminnan keskeiset tekotavat on jo säädetty rangaistaviksi. Arviomuistion lausuntokierros vahvisti käsityksiä niistä huomattavista haasteista, joita liittyy maalittamisen säätämiseen erikseen rangaistavaksi. Nämä haasteet liittyvät hyvinkin erilaisiin näkemyksiin siitä, mitä maalittaminen on, ja sananvapauden suojaan. Haasteista johtuen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämään tarkkarajaiseen sääntelyyn ei näytä olevan mahdollista päästä.

Maalittamista koskevaa työtä jatketaan oikeusministeriössä osana hallitusohjelmaan kirjatun uhripoliittisen toimintaohjelman valmistelua. Hallitusohjelman mukaan hallitus laatii uhripoliittisen toimintaohjelman, jonka tavoitteena on turvata uhrien tukipalveluiden rahoitus ja parantaa rikoksen uhrien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Tavoitteena on varmistaa, että maalittamisen kohteeksi joutuneet saavat rikosprosessissa ja työympäristössään riittävän tuen ja avun.

Asia ei anna enää aihetta toimenpiteisiin rikosoikeudellisen sääntelyn osalta.

Yhteydenpidon rajoittamisen valvonta, ylimääräisen tiedon käyttäminen ja jälkikäteen ilmoitettavaan paikkaan kohdistuva etsintä

HE 217/2022 vp - EV 305/2022 vp

1. **Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja arvioi mahdolliset yhteydenpidon rajoittamisen valvontaan liittyvät lainsäädännön muutostarpeet ja tuo tarvittaessa asiaa koskevat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman pian.**

   1. Eduskunnan hyväksymät pakkokeinolain 4 luvun mukaisia yhteydenpitorajoituksia koskevat lainmuutokset tulevat voimaan 1.10.2023. Oikeusministeriössä seurataan lainmuutosten voimaantulon jälkeen niiden käytännön soveltamista. Tästä saatavien tietojen perusteella arvioidaan tilannetta ja käynnistetään tarvittaessa lainvalmistelu mahdollisten havaittavien ongelmien korjaamiseksi.

2. **Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevien muutosten vaikutuksia ja kohdentumista vakavuusasteeltaan erilaisiin rikoksiin ja tarvittaessa tarkastelee sääntelyn muutostarpeita.**
3. **Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja arvioi ampuma-aserikoksen lisäämistä rikoksiin, joiden selvittämisessä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää ja tuo selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman pian.**

   2-3. Eduskunnan hyväksymä ylimääräisen tiedon käyttämistä koskeva lainmuutos tulee voimaan 1.10.2023. Oikeusministeriössä seurataan lainmuutoksen voimaantulon jälkeen muutosten vaikutuksia ottaen huomioon muun ohella säännöksen kohdentumisen vakavuusasteeltaan erilaisiin rikokseen. Tästä saatavien tietojen perusteella arvioidaan tilannetta sekä tarvetta tarkastella sääntelyn muutostarpeita.

4. **Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja arvioi, onko jälkikäteen ilmoitettavan paikkaan kohdistuvan etsinnän kaltaiselle sääntelylle tarvetta erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan näkökulmasta ja tuo selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman pian.**

   4. Hallitusohjelman mukaisesti oikeusministeriön tarkoituksena on tällä hallituskaudella arvioida jälkikäteen ilmoitettavan paikkaan kohdistuvan etsinnän sääntelyn tarpeellisuus.

Kouluväkivalta

KA 5/2021 vp - EK 44/2022 vp

Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää kokonaisvaltaisesti millä keinoin koulukiusaamistapauksia voidaan ehkäistä ja niihin puuttua nykyistä paremmin ja tähän liittyen arvioi muun muassa tarpeita opettajien koulutuksen täydentämiseen, valtakunnallisesti yhdenmukaisiin toimintamalleihin kiusaamistapauksissa sekä sitä, onko vahingonkorvaukseen ja opetustoimen valvontaan liittyvässä lainsäädännössä tarkistamistarpeita.

Selvitys on perusteltua tehdä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä oikeusministeriön yhteistyönä. Lausumassa mainituista selvitettävistä asioista oikeusministeriön vastuulle kuuluu vahingonkorvaussääntelyn tarkistamistarpeiden selvittäminen.

Susanna Siitonen, lainsäädäntöjohtaja,
oikeusministeriö